הלכות ברכות

משנה תורה לרמב״ם

מתוך ויקיטקסט, ברישיון CC BY-SA.
geulaquiz.com

פרק א

א מצות עשה מן התורה לברך אחר אכילת מזון שנאמר ואכלת ושבעת וברכת את יי׳ אלהיך ואינו חייב מן התורה אלא אם כן שבע שנאמר ואכלת ושבעת וברכת ומדברי סופרים אכל אפילו כזית מברך אחריו.

ב ומדברי סופרים לברך על כל מאכל תחלה ואחר כך יהנה ממנו ואפילו נתכוין לאכול או לשתות כל שהוא מברך ואח״כ יהנה וכן אם הריח ריח טוב מברך ואחר כך יהנה ממנו וכל הנהנה בלא ברכה מעל וכן מדברי סופרים לברך אחר כל מה שיאכל וכל מה שישתה והוא שישתה רביעית והוא שיאכל כזית ומטעמת אינה צריכה ברכה לא לפניה ולא לאחריה עד רביעית.

ג וכשם שמברכין על ההנייה כך מברכין על כל מצוה ומצוה ואח״כ יעשה אותה וברכות רבות תקנו חכמים דרך שבח והודיה ודרך בקשה כדי לזכור את הבורא תמיד אע״פ שלא נהנה ולא עשה מצוה.

ד נמצאו כל הברכות כולן שלשה מינים ברכות הנייה וברכות מצות וברכות הודאה שהן דרך שבח והודיה ובקשה כדי לזכור את הבורא תמיד ולירא ממנו.

ה ונוסח כל הברכות עזרא ובית דינו תקנום ואין ראוי לשנותם ולא להוסיף על אחת מהם ולא לגרוע ממנה וכל המשנה ממטבע שטבעו חכמים בברכות אינו אלא טועה וכל ברכה שאין בה הזכרת השם ומלכות אינה ברכה אא״כ היתה סמוכה לחבירתה.

ו וכל הברכות כולן נאמרין בכל לשון והוא שיאמר כעין שתקנו חכמים ואם שינה את המטבע הואיל והזכיר אזכרה ומלכות וענין הברכה אפילו בלשון חול יצא.

ז כל הברכות כולן צריך שישמיע לאזנו מה שהוא אומר ואם לא השמיע לאזנו יצא בין שהוציא בשפתיו בין שבירך בלבו.

ח כל הברכות כולן לא יפסיק בין הברכה ובין הדבר שמברכין עליו בדברים אחרים ואם הפסיק צריך לחזור ולברך שנייה ואם הפסיק בדברים שהן מענין דברים שמברכין עליו אינו צריך לברך שנייה כיצד כגון שבירך על הפת וקודם שיאכל אמר הביאו מלח הביאו תבשיל תנו לפלוני לאכול תנו מאכל לבהמה וכיוצא באלו אינו צריך לברך שנית וכן כל כיוצא בזה.

ט כל הברכות כולם מותר לטמא לברך אותן בין שהיה טמא טומאה שהוא יכול לעלות ממנה בו ביום בין טומאה שאינו יכול לעלות ממנה בו ביום ואסור למברך לברך כשהוא ערום עד שיכסה ערותו בד״א באיש אבל באשה יושבת ופניה טוחות בקרקע ומברכת.

י כל הברכות כולן אף ע״פ שבירך ויצא ידי חובתו מותר לו לברך לאחרים שלא יצאו ידי חובתן כדי להוציאן חוץ מברכת ההנייה שאין בה מצוה שאינו מברך לאחרים אלא אם כן נהנה עמהן אבל ברכת ההנייה שיש בה מצוה כגון אכילת מצה בלילי הפסחים וקידוש היום הרי זה מברך לאחרים ואוכלין ושותים אף על פי שאינו אוכל עמהן.

יא כל השומע ברכה מן הברכות מתחלתה ועד סופה ונתכוון לצאת בה ידי חובתו יצא ואף על פי שלא ענה אמן וכל העונה אמן אחר המברך הרי זה כמברך והוא שיהיה המברך חייב באותה ברכה היה המברך חייב מדברי סופרים והעונה חייב מן התורה לא יצא ידי חובתו עד שיענה או עד שישמע ממי שהוא חייב בה מן התורה כמוהו.

יב רבים שנתועדו לאכול פת או לשתות יין ובירך אחד מהן וענו כולם אמן הרי אלו מותרין לאכול ולשתות אבל אם לא נתכוונו לאכול כאחד אלא זה בא מעצמו וזה בא מעצמו אע״פ שהן אוכלין מככר אחד כל אחד ואחד מברך לעצמו במה דברים אמורים בפת ויין בלבד אבל שאר אוכלים ומשקין אינן צריכין הסיבה אלא אם בירך אחד מהן וענו כולן אמן הרי אלו אוכלים ושותין ואף ע״פ שלא נתכוונו להסב כאחד.

יג כל השומע אחד מישראל מברך ברכה מכל הברכות כולן אף על פי שלא שמע הברכה כולה מתחלתה ועד סופה ואע״פ שאינו חייב באותה ברכה חייב לענות אמן ואם היה המברך (עכו״ם או) אפיקורוס או כותי או תינוק המתלמד או שהיה גדול ושינה ממטבע הברכה אין עונין אחריהן אמן.

יד כל העונה אמן לא יענה לא אמן חטופה ולא אמן קטופה ולא אמן קצרה ולא ארוכה אלא אמן בינונית ולא יגביה קולו יותר מן המברך וכל מי שלא שמע את הברכה שהוא חייב בה לא יענה אמן בכלל העונים.

טו כל המברך ברכה שאינה צריכה הרי זה נושא שם שמים לשוא והרי הוא כנשבע לשוא ואסור לענות אחריו אמן התינוקות מלמדין אותן הברכות כתיקונן ואף על פי שהן מברכין לבטלה בשעת לימוד הרי זה מותר ואין עונין אחריהן אמן והעונה אחריהן אמן לא יצא ידי חובתו.

טז כל העונה אמן אחר ברכותיו הרי זה מגונה והעונה אחר ברכה שהיא סוף ברכות אחרונות הרי זה משובח כגון אחר בונה ירושלים בברכת המזון ואחר ברכה אחרונה של קריאת שמע של ערבית וכן בסוף כל ברכה שהיא סוף ברכות אחרונות עונה בה אמן אחר עצמו.

יז ולמה יענה אמן אחר בונה ירושלים והרי אחריה ברכת הטוב והמטיב מפני שברכה זו בימי חכמי משנה תקנוה וכאלו היא תוספת אבל סוף עיקר הברכות של ברכת המזון היא בונה ירושלים ולמה לא יענה אמן אחר אהבת עולם מפני שהיא סוף ברכות ראשונות של קריאת שמע וכן כל כיוצא בה מברכות שמברכין אותן תחלה לדבר כגון ברכות שמברכין לפני קריאת מגילה והדלקת נר חנוכה למען לא יפסיק באמן בין ברכה ובין הדבר שבירך עליו.

יח ולמה לא יענה אמן אחר ברכת הפירות וכיוצא בה מפני שהיא ברכה אחת ואין עונין אמן אלא אחר ברכה אחרונה שקדמה אותה ברכה אחרת או ברכות כגון ברכות המלך וברכות כהן גדול וכיוצא בהן להודיע שכבר השלים כל ברכותיו ולפיכך עונה אמן.

יט כל האוכל דבר האסור בין בזדון בין בשגגה אינו מברך עליו לא בתחלה ולא בסוף כיצד הרי שאכל טבל של דבריהם או שאכל מעשר ראשון שלא נטלו תרומותיו או מעשר שני והקדש שלא נפדו כהלכתן אינו מברך ואין צריך לומר אם אכל נבלות וטרפות או שתה יין נסך וכיוצא בו.

כ אבל אם אכל דמאי אף על פי שאינו ראוי אלא לעניים או מעשר ראשון שנטלה תרומתו אע״פ שלא ניטל ממנו חשבון תרומה גדולה והוא שהקדימו בשבלין או מעשר שני והקדש שנפדו אף על פי שלא נתן את החומש הרי זה מברך תחלה וסוף וכן כל כיוצא בהן.

פרק ב

א סדר ברכת המזון כך היא:ראשונה ברכת הזן שנייה ברכת הארץ שלישית בונה ירושלים רביעית הטוב והמטיב ברכה ראשונה משה רבינו תקנה שנייה תיקן יהושע שלישית תיקן דוד ושלמה בנו רביעית חכמי משנה תקנוה.

ב הפועלים שהיו עושין מלאכה אצל בעל הבית ואכלו פתן אין מברכין לפניה ומברכין לאחר סעודתן שתי ברכות בלבד כדי שלא יבטלו מלאכת בעל הבית ברכה ראשונה כתיקונה שנייה פותח בברכת הארץ וכולל בה בונה ירושלים וחותם בברכת הארץ ואם היו עושין בסעודתן בלבד או שהיה בעל הבית מיסב עמהן מברכין ד׳ ברכות כתיקונן כשאר כל אדם.

ג ברכת הארץ צריך לומר הודייה בתחלתה ובסופה וחותם בה על הארץ ועל המזון וכל שלא אמר ארץ חמדה טובה ורחבה בברכת הארץ לא יצא ידי חובתו וצריך להזכיר בה ברית ותורה ולהקדים ברית לתורה שהברית הזאת שאומרים בברכת הארץ היא ברית מילה שנכרתו עליה שלש עשרה בריתות והתורה כולה נכרתו עליה שלש בריתות שנאמר אלה דברי הברית וגו׳ מלבד הברית אשר כרת אתם בחרב אתם נצבים וגו׳ לעברך בברית וגו׳.

ד ברכה שלישית פותח בה רחם יי׳ אלהינו עלינו ועל ישראל עמך ועל ירושלים עירך ועל ציון משכן כבודך או נחמנו יי׳ אלהינו בירושלים עירך וחותם בה בונה ירושלים או מנחם עמו ישראל בבנין ירושלים ולפיכך נקראת ברכה זו נחמה וכל מי שלא אמר מלכות בית דוד בברכה זו לא יצא ידי חובתו מפני שהיא ענין הברכה שאין נחמה גמורה אלא בחזרת מלכות בית דוד.

ה בשבתות ובימים טובים מתחיל בנחמה ומסיים בנחמה ואומר קדושת היום באמצע כיצד מתחיל נחמנו יי׳ אלהינו בציון עירך או רחם יי׳ אלהינו על ישראל עמך ועל ירושלים עירך ומסיים מנחם עמו ישראל בבנין ירושלים או בונה ירושלים ואומר באמצע בשבת אלהינו ואלהי אבותינו רצה והחליצנו יי׳ אלהינו במצותיך ובמצות יום השביעי הגדול והקדוש הזה כי יום זה גדול וקדוש הוא מלפניך נשבות בו וננוח בו באהבה כמצות רצונך ברצונך הנח לנו יי׳ אלהינו ואל תהא עלינו צרה ורעה ויגון ואנחה ביום מנוחתנו ובימים טובים אומר יעלה ויבא וכן בראשי חדשים ובחולו של מועד מוסיף באמצע ברכה שלישית יעלה ויבא.

ו בחנוכה ובפורים מוסיף באמצע ברכת הארץ על הנסים כדרך שמוסיף בתפלה ויום טוב או ראש חדש שחל להיות בשבת מזכיר רצה והחליצנו תחילה ואחר כך יעלה ויבא וכן ראש חדש טבת שחל להיות בשבת מזכיר על הנסים בברכת הארץ ורצה והחליצנו ויעלה ויבא בנחמה.

ז ברכה רביעית צריך להזכיר בה שלש מלכיות וכשמברך האורח אצל בעל הבית מוסיף בה ברכה לבעל הבית כיצד אומר יהי רצון שלא יבוש בעל הבית בעולם הזה ולא יכלם לעולם הבא וכו׳ ויש לו רשות להוסיף בברכת בעל הבית ולהאריך בה.

ח וכשמברכין בבית האבל אומר בברכה רביעית המלך החי הטוב והמטיב אל אמת דיין אמת שופט בצדק שליט בעולמו לעשות בו כרצונו שאנחנו עמו ועבדיו ובכל אנחנו חייבין להודות לו ולברכו ומבקש רחמים על האבל לנחמו כפי מה שירצה וגומר הרחמן כו׳.

ט בבית חתנים מברכין ברכת חתנים אחר ארבע ברכות אלו בכל סעודה וסעודה שאוכלים שם ואין מברכין ברכה זו לא עבדים ולא קטנים עד כמה מברכין ברכה זו אם היה אלמון שנשא אלמנה מברכין אותה ביום ראשון בלבד ואם בחור שנשא אלמנה או אלמון שנשא בתולה מברכין אותה כל שבעת ימי המשתה.

י ברכה זו שמוסיפין בבית חתנים היא ברכה אחרונה משבע ברכות של נישואין במה דברים אמורים כשהיו האוכלין הם שעמדו בברכת נישואין ושמעו הברכות אבל אם היו האוכלין אחרים שלא שמעו ברכת נישואין בשעת נישואין מברכין בשבילם אחר ברכת מזון שבע ברכות כדרך שמברכין בשעת נישואין והוא שיהיו עשרה וחתנים מן המנין.

יא ואלו הן שבע ברכות:ברוך אתה יי׳ אלהינו מלך העולם יוצר האדם ברוך אתה יי׳ אלהינו מלך העולם שהכל ברא לכבודו ברוך אתה יי׳ אלהינו מלך העולם אשר יצר את האדם בצלמו בצלם דמות תבניתו והתקין לו ממנו בנין עדי עד ברוך אתה יי׳ יוצר האדם שוש תשיש ותגל עקרה בקיבוץ בניה לתוכה בשמחה ברוך יי׳ משמח ציון בבניה שמח תשמח רעים ואהובים כשמחך יצירך בגן עדן מקדם ברוך אתה יי׳ משמח חתן וכלה ברוך אתה יי׳ אלהינו מלך העולם אשר ברא ששון ושמחה חתן וכלה גילה ורנה דיצה וחדוה אהבה אחוה שלום וריעות מהרה יי׳ אלהינו ישמע בערי יהודה ובחוצות ירושלים קול ששון וקול שמחה קול חתן וקול כלה קול מצהלות חתנים [מחופתם] ונערים מנגינתם ברוך אתה יי׳ משמח חתן עם הכלה.

יב שכח ולא הזכיר בשבת או ביום טוב קדושת היום אם נזכר קודם שיתחיל בברכה רביעית בשבת אומר ברוך יי׳ אשר נתן מנוחה לעמו ישראל לאות ולברית קדש ברוך אתה יי׳ מקדש השבת ביום טוב אומר ברוך אשר נתן ימים טובים לעמו ישראל לששון ולשמחה ברוך אתה יי׳ מקדש ישראל והזמנים ומתחיל בברכת רביעית וגומר ואם נזכר אחר שהתחיל בברכה רביעית פוסק וחוזר לראש שהוא ברכת הזן.

יג בראשי חדשים שכח ולא אמר יעלה ויבא אם נזכר קודם שיתחיל ברכה רביעית אומר ברוך אשר נתן ראשי חדשים לעמו ישראל לזכרון ואינו חותם בה ומתחיל בברכה רביעית וגומר ואם נזכר אחר שהתחיל בברכה רביעית גומר אותה ואינו חוזר וכן בחולו של מועד ובחנוכה ובפורים שכח ולא הזכיר הענין בברכת המזון אינו חוזר.

יד מי שאכל ושכח ולא בירך אם נזכר קודם שיתעכל המאכל שבמעיו חוזר ומברך נתעכל המזון שבמעיו אינו חוזר ומברך וכן אם נעלם ממנו ולא ידע אם בירך או לא בירך חוזר ומברך והוא שלא נתעכל המזון שבמעיו.

פרק ג

א חמשה מינין הן החיטין והשעורין והכוסמין ושבולת שועל ושיפון הכוסמין ממין החיטין ושבולת שועל ושיפון ממין השעורים וחמשה מינין האלו כשהן שבלים נקראים תבואה בכל מקום ואחר שדשין וזורין אותן נקראין דגן וכשטוחנין אותן ולשין את קמחן ואופין אותן נקראין פת והפת הנעשה מאחד מהן היא הנקראת פת בכ״מ בלא לווי.

ב האוכל פת חייב לברך לפניה ברוך אתה יי׳ אלהינו מלך העולם המוציא לחם מן הארץ ולאחריה ארבע ברכות אכל דגן שלוק כמו שהוא מברך לפניו בורא פרי האדמה ולאחריו בורא נפשות רבות אכל קמח מברך לפניו שהכל ולאחריו בורא נפשות רבות.

ג קמח של אחד מחמשת המינין ששלקוהו וערבו במים או בשאר משקים אם היה עבה כדי שיהיה ראוי לאכילה וללעסו מברך עליו בתחלה בורא מיני מזונות ולבסוף על המחיה ועל הכלכלה ואם היה רך כדי שיהיה ראוי לשתייה מברך עליו בתחלה שהכל ולבסוף בורא נפשות רבות.

ד קמח של אחד מחמשת המינין שבשלו בקדרה בין לבדו בין שעירבו עם דברים אחרים כגון לביבות וכיוצא בהן וכן הדגן שחלקו או כתשו ובשלו בקדרה כגון הריפות וגרש הכרמל וכיוצא בהן וכל זה הוא הנקרא מעשה קדרה וכן כל תבשיל שערב בו מחמשת המינין בין קמח בין פת בתחלה מברך עליו בורא מיני מזונות.

ה בד״א כשהיה המין הזה חשוב אצלו ולא היה טפלה אבל אם היה אחד מחמשת המינין שעירב טפלה אינו מברך אלא על העיקר ופוטר את הטפלה וזה כלל בברכות כל שהוא עיקר ועמו טפלה מברך על העיקר ופוטר את הטפלה בין שהיתה הטפלה מעורבת עם העיקר בין שלא היתה מעורבת.

ו כיצד היא הטפלה המעורבת כגון לפת או כרוב שבשלו ועירב בו קמח של אחד מחמשת המינין כדי לדבקו אינו מברך עליו בורא מיני מזונות שהלפת הוא העיקר וקמחו טפלה שכל דבר שמערבין אותו לדבק או כדי ליתן ריח או כדי לצבוע את התבשיל הרי זו טפלה אבל אם עירב כדי ליתן טעם בתערובות הרי הוא עיקר לפיכך מיני דבש שמבשלין אותן ונותנין בהן חלב חטה כדי לדבק ועושין מהן מיני מתיקה אינו מברך עליו בורא מיני מזונות מפני שהדבש הוא העיקר.

ז כיצד היא הטפלה שאינה מעורבת הרי שצריך לאכול דג מליח ואכל הפת עמו כדי שלא יזיק המלח גרונו ולשונו הרי זה מברך על המליח ופוטר את הפת מפני שהפת טפלה לו וכן כל כיוצא בזה.

ח הפת שפתת אותה פתים ובשלה בקדרה או לשה במרק אם יש בפתיתין כזית או שניכר שהן פת ולא נשתנה צורתה מברך עליה בתחלה המוציא ואם אין בהן כזית או שעברה צורת הפת בבישול מברך עליה בתחלה בורא מיני מזונות.

ט עיסה שנאפת בקרקע כמו שהערביים שוכני המדברות אופים הואיל ואין עליה צורת פת מברך עליה בתחלה בורא מיני מזונות ואם קבע מזונו עליה מברך המוציא וכן עיסה שלשה בדבש או בשמן או בחלב או שעירב בה מיני תבלין ואפאה והיא הנקראת פת הבאה בכסנין אף על פי שהוא פת מברך עליה בורא מיני מזונות ואם קבע סעודתו עליה מברך המוציא.

י אורז שבישלו או שעשה ממנו פת בתחלה מברך עליו בורא מיני מזונות ולבסוף בורא נפשות ובלבד שלא יהא מעורב עם דבר אחר אלא אורז לבדו אבל פת דוחן או פת של שאר מיני קטנית בתחלה מברך שהכל ולבסוף בורא נפשות רבות.

יא כל שמברכין עליו בתחלה המוציא מברכין לאחריו בסוף ברכת המזון כסדרה ארבע ברכות וכל שמברכין עליו בתחלה בורא מיני מזונות מברכין בסוף לאחריו ברכה אחת מעין שלש חוץ מן האורז.

יב במה דברים אמורים שאכל מכזית ולמעלה אבל אכל פחות מכזית בין מן הפת בין משאר אוכלין והשותה פחות מרביעית בין מן היין בין משאר משקין מברך בתחלה ברכה הראויה לאותו המין ולבסוף אינו מברך כלל.

יג וזו היא ברכה אחת מעין שלש:ברוך אתה יי׳ אלהינו מלך העולם על המחיה ועל הכלכלה ועל ארץ חמדה טובה ורחבה שרצית ושהנחלת את אבותינו רחם יי׳ אלהינו עלינו ועל ישראל עמך ועל ירושלים עירך ועל ציון משכן כבודך והעלנו לתוכה ושמחנו בבניינה ונברכך עליה בקדושה ובטהרה ברוך אתה יי׳ על הארץ ועל המחיה ובשבתות וימים טובים אומר בברכה זו בכללה מעין קדושת היום כדרך שמזכיר בברכת המזון.

פרק ד

א כל המברך ברכת המזון או ברכה אחת מעין שלש צריך לברך אותה במקום שאכל אכל כשהוא מהלך יושב במקום שפסק ויברך אכל כשהוא עומד יושב במקומו ויברך שכח לברך ברכת המזון ונזכר קודם שיתעכל המזון שבמעיו מברך במקום שנזכר ואם היה מזיד חוזר למקומו ומברך ואם בירך במקום שנזכר יצא ידי חובתו וכן אם בירך כשהוא עומד או כשהוא מהלך יצא ידי חובתו ולכתחלה לא יברך ברכת המזון ולא ברכה שמעין שלש אלא כשהוא יושב ובמקום שאכל.

ב מי שנסתפק לו אם בירך המוציא או לא בירך המוציא אינו חוזר ומברך מפני שאינו מן התורה שכח לברך המוציא אם נזכר עד שלא גמר סעודתו חוזר ומברך ואם נזכר לאחר שגמר אינו חוזר ומברך.

ג היה אוכל בבית זה ופסק סעודתו והלך לבית אחר או שהיה אוכל וקראהו חבירו לדבר עמו ויצא לו לפתח ביתו וחזר הואיל ושינה מקומו צריך לברך למפרע על מה שאכל וחוזר ומברך בתחלה המוציא ואחר כך יגמור סעודתו.

ד חברים שהיו יושבים לאכול ויצאו לקראת חתן או לקראת כלה אם הניחו שם זקן או חולה חוזרין למקומן וגומרין סעודתן ואינן צריכין לברך שנייה ואם לא הניחו שם אדם כשהן יוצאין צריכין ברכה למפרע וכשהן חוזרין צריכין ברכה לכתחלה.

ה וכן אם היו מסובין בשתיה או לאכול פירות שכל המשנה מקומו הרי פסק אכילתו ולפיכך מברך למפרע על מה שאכל וחוזר ומברך שנייה לכתחלה על מה שהוא צריך לאכול והמשנה מקומו מפינה לפינה בבית אחד אינו צריך לחזור ולברך אכל במזרחה של תאנה ובא לאכול במערבה צריך לחזור ולברך.

ו בירך על הפת פטר את הפרפרת שאוכלין בהן הפת ממיני התבשיל ופירות וכיוצא בהן אבל אם בירך על הפרפרת לא פטר את הפת בירך על מעשה קדירה פטר את התבשיל בירך על התבשיל לא פטר את מעשה קדירה.

ז גמר בלבו מלאכול או מלשתות ואח״כ נמלך לאכול או לשתות אף ע״פ שלא שינה מקומו חוזר ומברך ואם לא גמר בלבו אלא דעתו לחזור לאכול ולשתות אפילו פסק כל היום כולו אינו צריך לברך שנית.

ח היו שותין ואמרו בואו ונברך ברכת המזון או בואו ונקדש קידוש היום נאסר עליהם לשתות עד שיברכו או יקדשו ואם רצו לחזור ולשתות קודם שיברכו או יקדשו אף ע״פ שאינם רשאים צריכים לחזור ולברך תחלה בורא פרי הגפן ואחר כך ישתו אבל אם אמרו בואו ונבדיל אין צריכין לחזור ולברך.

ט היו מסובין לשתות יין ובא להן מין יין אחר כגון שהיו שותין אדום והביאו שחור או ישן והביאו חדש אינן צריכין לברך ברכת היין פעם שנייה אבל מברכין ברוך אתה יי׳ אלהינו מלך העולם הטוב והמטיב.

י אין מברכין על אוכל מן כל האוכלין ולא על משקה מן כל המשקין עד שיבא לפניו ואם בירך ואח״כ הביאו לפניו צריך לחזור ולברך נטל אוכל ובירך עליו ונפל מידו ונשרף או שטפו נהר נוטל אחר וחוזר ומברך עליו אע״פשהוא מאותו המין וצריך לומר ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד על ברכה ראשונה כדי שלא להוציא שם שמים לבטלה עומד אדם על אמת המים ומברך ושותה אף על פי שהמים שהיו לפניו בשעת הברכה אינם המים ששתה מפני שלכך נתכוון תחלה.

יא דברים הבאים בתוך הסעודה והן מחמת הסעודה אינן צריכין ברכה לפניהם ולא לאחריהם אלא ברכת המוציא שבתחלה וברכת המזון שבסוף פוטרת הכל שהכל טפלה לסעודה ודברים שאינן מחמת הסעודה שבאו בתוך הסעודה טעונין ברכה לפניהם ולא לאחריהם ודברים הבאים לאחר הסעודה בין מחמת הסעודה בין שלא מחמת הסעודה טעונין ברכה לפניהן ולאחריהם.

יב בשבתות ובימים טובים ובסעודת הקזת הדם ובשעה שיצא מן המרחץ וכיוצא בהן שאדם קובע סעודתו על היין אם בירך על היין שלפני המזון פטר את היין ששתה לאחר המזון קודם שיברך ברכת המזון אבל בשאר הימים צריך לחזור ולברך בתחלה על היין של אחר המזון בא להן יין בתוך המזון כל אחד ואחד מברך לעצמו שאין בית הבליעה פנוי שיענו אמן ואינו פוטר את היין שלאחר המזון.

פרק ה

א נשים ועבדים חייבין בברכת המזון וספק יש בדבר אם הן חייבין מן התורה לפי שאין קבוע לה זמן או אינם חייבין מן התורה לפיכך אין מוציאין את הגדולים ידי חובתן אבל הקטנים חייבין בברכת המזון מדברי סופרים כדי לחנכן במצות.

ב שלשה שאכלו פת כאחד חייבין לברך ברכת הזימון קודם ברכת המזון ואי זו היא ברכת הזימון אם היו האוכלים משלשה עד עשרה מברך אחד מהם ואומר נברך שאכלנו משלו והכל עונין ברוך שאכלנו משלו ובטובו חיינו והוא חוזר ומברך ברוך שאכלנו משלו ובטובו חיינו.

ג ואח״כ אומר ברוך אתה יי׳ אלהינו מלך העולם הזן את העולם כולו בטובו עד שגומר ארבע ברכות והן עונין אמן אחר כל ברכה וברכה.

ד היו האוכלין מעשרה ולמעלה מזמנין בשם כיצד המברך אומר נברך לאלהינו שאכלנו משלו והן עונין ברוך אלהינו שאכלנו משלו ובטובו חיינו והוא חוזר ואומר ברוך אלהינו שאכלנו משלו ובטובו חיינו ומתחיל ברכת המזון.

ה הסועד בבית חתנים משיתחילו להתעסק בצרכי סעודת נישואין ולהכינה עד שלשים יום אחר הנישואין מברך נברך שהשמחה במעונו שאכלנו משלו והם עונים ברוך שהשמחה במעונו שאכלנו משלו וכו׳ ואם היו עשרה מברך נברך לאלהינו שהשמחה במעונו שאכלנו משלו והם עונין ברוך אלהינו שהשמחה וכו׳ וכן סעודה שעושין אותה אחר הנישואין מחמת הנישואין עד שנים עשר חדש מברך שהשמחה במעונו.

ו הכל חייבין בברכת הזימון כדרך שחייבין בברכת המזון אפילו כהנים שאכלו קדשי הקדשים בעזרה וכן כהנים וישראלים שאכלו כאחד ואכלו הכהנים תרומה וישראל חולין חייבין בזימון כחיובן בברכת המזון.

ז נשים ועבדים וקטנים אין מזמנין עליהן אבל מזמנין לעצמן ולא תהא חבורה של נשים ועבדים וקטנים מפני הפריצות אבל נשים מזמנות לעצמן או עבדים לעצמן ובלבד שלא יזמנו בשם אנדרוגינוס מזמן למינו ואינו מזמן לא לנשים ולא לאנשים מפני שהוא ספק והטומטום אינו מזמן כלל קטן היודע למי מברכין מזמנין עליו ואע״פ שהוא כבן שבע או כבן שמונה ומצטרף בין למנין שלשה בין למנין עשרה לזמן עליו והעכו״ם אין מזמנין עליו.

ח אין מזמנין אלא על מי שאכל כזית פת ולמעלה שבעה שאכלו פת ושלשה אכלו עמהן ירק או ציר וכיוצא בהן מצטרפין לזמן בשם והוא שיהיה המברך מאוכלי הפת אבל ששה שאכלו פת וארבעה ירק אין מצטרפין עד שיהיו אוכלי הפת רוב הניכר בד״א בעשרה אבל בשלשה צריך שיאכלו כל אחד ואחד מהן כזית פת ואחר כך מזמנין.

ט שנים שאכלו וגמרו מלאכול ובא שלישי ואכל אם יכולין לאכול עמו כל שהוא ואפילו משאר אוכלין מצטרף עמהן וחכם גדול שבמסובין הוא שמברך לכולן אף על פי שלא בא אלא באחרונה.

י שלשה שאכלו כאחד אינן רשאין ליחלק וכן ארבעה וכן חמשה וששה יש להם ליחלק עד עשרה מעשרה ולמעלה אינם רשאים ליחלק עד עשרים שכל זמן שיחלקו ותהיה ברכת הזימון לכל חלק וחלק כזימון הכל יש להם ליחלק.

יא שלשה בני אדם שבאו משלש חבורות של שלשה שלשה אינן רשאין ליחלק ואם כבר זימן כל אחד ואחד מהן בחבורה שלו רשאין ליחלק ואינן חייבין בזימון שכבר זימנו עליהן שלשה שישבו לאכול פת אע״פ שכל אחד ואחד אוכל משלו אינן רשאין ליחלק.

יב שתי חבורות שהיו אוכלין בבית אחד בזמן שמקצתן רואין אלו את אלו מצטרפין לזימון אחד ואם לאו אלו מזמנין לעצמן ואלו מזמנין לעצמן ואם יש שמש אחד ביניהם שהוא הולך ומשמש מחבורה זו לחבורה זו מצטרפין לזימון אחד אף על פי שאין מקצת אלו רואין את אלו והוא שישמעו שתיהן כל דברי המברך בביאור.

יג שלשה שאכלו ויצא אחד מהן לשוק קוראין לו כדי שיכוין לשמוע מה שהן אומרים ומזמנין עליו והוא בשוק ויוצא ידי חובתו ולכשיחזור לביתו יחזור ויברך ברכת המזון לעצמו אבל עשרה שאכלו ויצא אחד מהן לשוק אין מזמנין עליו עד שיחזור למקומו וישב עמהן.

יד שלשה שאכלו כאחד וקדם אחד מהן ובירך לעצמו מזמנין עליו ויצאו השנים ידי חובת זימון והוא לא יצא בזימון זה שאין זימון למפרע.

טו שנים שאכלו כאחד כל אחד ואחד מברך לעצמו ואם היה אחד מהן יודע ואחד אינו יודע זה שיודע מברך בקול רם והשני עונה אמן אחר כל ברכה וברכה ויוצא ידי חובתו ובן מברך לאביו ועבד מברך לרבו ואשה מברכת לבעלה ויוצאין ידי חובתן אבל אמרו חכמים תבא מארה למי שאשתו ובניו מברכין לו.

טז במה דברים אמורים שיצאו ידי חובתן בזמן שאכלו ולא שבעו שהן חייבים לברך מדברי סופרים ולפיכך מוציאין אותן קטן או עבד או אשה מידי חובתן אבל אם אכל ושבע שהוא חייב בברכת המזון מן התורה בין אשה בין קטן או עבד אין מוציאין אותן שכל החייב בדבר מן התורה אין מוציאין אותן מידי חובתן אלא החייב באותו דבר מן התורה כמותו.

יז הנכנס אצל אחרים ומצאן מברכין בברכת הזימון אם מצא המברך אומר נברך הוא עונה ברוך הוא ומבורך ואם מצא האוכלים עונין ברוך שאכלנו משלו הוא עונה אחריהן אמן.

פרק ו

א כל האוכל הפת שמברכין עליו המוציא צריך נטילת ידים תחלה וסוף ואע״פ שהיא פת חולין ואף על פי שאין ידיו מלוכלכות ואינו יודע להן טומאה לא יאכל עד שיטול שתי ידיו וכן כל דבר שטיבולו במשקין צריך נטילת ידים תחילה.

ב כל הנוטל ידיו בין לאכילה בין לקריאת שמע בין לתפלה מברך תחלה אשר קדשנו במצותיו וצונו על נטילת ידים שזו מצות חכמים שנצטוינו מן התורה לשמוע מהן שנאמר על פי התורה אשר יורוך ומים אחרונים אין מברכין עליהן שאינם אלא מפני הסכנה ולפיכך חייב אדם להזהר בהן ביותר.

ג נטילת ידים בין תבשיל לתבשיל רשות רצה נוטל רצה אינו נוטל ופירות של חולין אינן צריכין נטילת ידים בין בתחלה בין בסוף וכל הנוטל ידיו לפירות הרי זה מגסי הרוח כל פת שהמלח בו צריך נטילת ידים באחרונה שמא יש בו מלח סדומית או מלח שטבעו כמלח סדומית ויעביר ידיו על עיניו ויסמא מפני זה חייבין ליטול ידים בסוף כל סעודה מפני המלח ובמחנה פטורים מנטילת ידים בתחלה מפני שהן טרודים במלחמה וחייבין באחרונה מפני הסכנה.

ד עד היכן היא נטילת ידים עד הפרק וכמה שיעור המים רביעית לכל שתי ידים וכל שחוצצים בטבילה חוצץ בנטילת ידים וכל העולה למדת מקוה עולה לשיעור רביעית.

ה כל הצריך נטילת ידים והטביל ידיו במי מקוה אינו צריך דבר אחר ואם הטבילן במים שאין בהם שיעור מקוה או במים שאובין שבקרקע לא עשה כלום שאין המים שאובין מטהרין את הידים אלא בנטילה.

ו כל הנוטל ידיו צריך להזהר בארבעה דברים:במים עצמן שלא יהיו פסולין לנטילת ידים ובשיעור שיהיה בהן רביעית לכל שתי ידים ובכלי שיהיו המים שנוטלין בהן בכלי ובנוטל שיהיו המים באין מכח נותן.

ז ארבעה דברים פוסלין את המים שינוי מראה וגלוי ועשיית מלאכה בהן והפסד שמונע את הבהמה מלשתות מהן כיצד מים שנשתנו מראיתן בין בכלים בין בקרקעות בין מחמת דבר שנפל לתוכן בין מחמת מקומן הרי אלו פסולין וכן אם נתגלו גלוי האוסר אותן משתייה נפסלו לנטילת ידים.

ח כל מים שנעשה בהן מלאכה נעשו שופכין ופסולין לנטילת ידים כיצד מים שאובין שהדיח בהן כלים או ששרה בהם פתו וכיוצא בזה בין בכלים בין בקרקעות פסולין לנטילת ידים הדיח בהן כלים מודחין או חדשים לא פסלן מים שהנחתום מטבל בהן את הכעכים פסולין ושהוא חופן מהן בשעת לישה כשרים שהמים שבחפניו הן שנעשו בהן מלאכה אבל המים שחפן מהם הרי הן בכשרותן.

ט וכל מים שנפסלו משתיית כלב כגון שהיו מרים או מלוחים או עכורין או ריח רע עד שלא ישתה מהן הכלב בכלים פסולין לנטילת ידים ובקרקעות כשרים להטביל חמי טבריא במקומן מטבילין בהם את הידים אבל אם נטל מהן בכלי או שהפליג מהן אמה למקום אחר אין נוטלין מהן לא ראשונים ולא אחרונים מפני שאינן ראויין לשתיית בהמה.

י יש לנוטל ליתן על ידיו מעט מעט עד שיתן כשיעור ואם נתן הרביעית כולה בשטיפה אחת כשר נוטלין ארבעה או חמשה זה בצד זה או יד זה על גבי זה בשטיפה אחת ובלבד שירפו ידיהן כדי שיבא ביניהן המים ויהיה באותה השטיפה כדי רביעית לכל אחד ואחד.

יא אין נוטלין מים לידים לא בדפנות הכלים ולא בשולי המחץ ולא בחרסים ולא במגופת החבית ואם תיקן המגופה לנטילה נוטלין ממנה לידים וכן החמת שתיקנה נוטלין ממנה לידים אבל שק וקופה שנתקנו אין נוטלין מהן לידים ולא יתן לחבירו בחפניו שאין חפניו כלי וכלים שנשברו שבירה המטהרת אותן מידי טומאה אין נותנין בהם לידים מפני שהן שברי כלים.

יב בכל הכלים נוטלים לידים ואפילו כלי גללים וכלי אדמה והוא שיהיו שלמים כלי שאינו מחזיק רביעית או אין בו רביעית אין נותנין ממנה לידים.

יג הכל כשרין ליתן לידים אפילו חרש שוטה וקטן אם אין שם אחר מניח הכלי בין ברכיו וצק על ידיו או יטה החבית על ידיו ויטול או נוטל ידו אחת וצק בזו על זו וחוזר וצק בראשונה על השנייה והקוף נוטל לידים.

יד השוקת שדולה אדם בידו או בגלגל ונותן לתוכה והמים נמשכין ממנה באמה והולכין ומשקין הירקות או הבהמה והניח ידיו בשוקת ועברו המים ושטפו על ידיו לא עלתה לו נטילה שהרי אין כאן נותן על ידיו ואם היו ידיו קרובות לשפיכת הדלי עד שנמצאו המים שטפו על ידיו מכח נתינת האדם עלתה לו נטילה.

טו מים שנסתפק לו אם נעשה מהן מלאכה או לא נעשה אם יש בהן כשיעור או שאין בהן אם הן טהורין או טמאין ספק נטל ידיו ספק לא נטל ידיו ספיקו טהור שכל ספק שבטהרת ידים טהור.

טז מים הראשונים צריך שיגביה ידיו למעלה עד שלא יצאו מים חוץ לפרק ויחזרו ויטמאו את הידים ואחרונים צריך שישפיל ידיו למטה כדי שיצא כל כח המלח מעל ידיו מים ראשונים ניטלים בין על גבי כלי בין על גבי קרקע ואחרונים אינן ניטלין אלא על גבי כלי מים ראשונים ניטלין בין בחמי האור בין בצונן ואחרונים אינן ניטלין בחמין והוא שיהיו חמים שהיד סולדת בהן מפני שאין מעבירין את הזוהמא שאינו יכול לשפשף בהן אבל היו פושרין נוטלין מהן באחרונה.

יז נוטל אדם ידיו שחרית ומתנה עליהן כל היום ואינו צריך ליטול את ידיו לכל אכילה ואכילה והוא שלא יסיח דעתו מהן אבל אם הסיח דעתו מהן צריך ליטול ידיו בכל עת שצריך נטילה.

יח לט אדם את ידיו במפה ואוכל בהן פת או דבר שטיבולו במשקה אע״פ שלא נטל ידיו המאכיל לאחרים אינו צריך נטילת ידים והאוכל צריך נטילת ידים אף על פי שאחר נותן לתוך פיו ואינו נוגע במאכל והוא הדין לאוכל במגריפה שצריך נטילת ידים.

יט אסור להאכיל מי שלא נטל ידיו ואף על פי שהוא נותן לתוך פיו ואסור לזלזל בנטילת ידים וצוויים הרבה צוו חכמים והזהירו על הדבר אפילו אין לו מים אלא כדי שתייה נוטל ידיו במקצתן ואחר כך אוכל ושותה מקצתן.

כ צריך אדם לנגב את ידיו ואח״כ יאכל וכל האוכל בלא ניגוב ידים כאוכל לחם טמא וכל הנוטל ידיו באחרונה מנגב ואח״כ מברך ותכף לנטילת ידים ברכת המזון לא יפסיק ביניהם בדבר אחר אפילו לשתות מים אחר שנוטל ידיו באחרונה אסור עד שיברך ברכת המזון.

פרק ז

א מנהגות רבות נהגו חכמי ישראל בסעודה וכולן דרך ארץ ואלו הן:כשנכנסין לסעודה הגדול שבכולן נוטל את ידיו תחלה ואחר כך נכנסין ויושבין מסובין וגדול מיסב בראש ושני לו למטה הימנו היו שלשה מטות גדול מיסב בראש ושני לו למעלה הימנו ושלישי לו למטה הימנו.

ב בעל הבית מברך המוציא ומשלים הברכה ואח״כ בוצע והאורח מברך ברכת המזון כדי שיברך לבעל הבית ואם היו כולן בעלי הבית הגדול שבהן בוצע והוא מברך ברכת המזון.

ג אין הבוצע רשאי לבצוע עד שיביאו מלח או לפתן לפני כל אחד ואחד אלא אם כן נתכוונו לאכול פת הרבה ואינו בוצע לא פרוסה קטנה מפני שהוא נראה כצר עין ולא פרוסה גדולה יותר מכביצה מפני שנראה כרעבתן ובשבת יש לו לבצוע פרוסה גדולה ואינו בוצע אלא ממקום שנתבשל יפה יפה.

ד מצוה מן המובחר לבצוע ככר שלימה אם היתה שם שלימה של שעורים ופרוסה של חטים מניח שלימה בתוך פרוסה ובוצע משתיהן כדי שיבצע מחטים ומשלימה בשבתות ובימים טובים חייב לבצוע על שתי ככרות נוטל שתיהן בידו ובוצע אחת מהן.

ה הבוצע נותן פרוסה לפני כל אחד ואחד והאחר נוטל בידו ואין הבוצע נותן ביד האוכל אא״כ היה אבל והבוצע הוא פושט ידיו תחלה ואוכל ואין המסובין רשאין לטעום עד שיטעום המברך ואין הבוצע רשאי לטעום עד שיכלה אמן מפי רוב המסובין ואם רצה הבוצע לחלוק כבוד לרבו או למי שהוא גדול ממנו בחכמה ויניחנו לפשוט ידו קודם לו הרשות בידו.

ו שנים ממתינין זה לזה בקערה שלשה אין ממתינין גמרו מהן שנים השלישי מפסיק עמהן גמר אחד מהן השנים אין מפסיקין לו אלא אוכלין והולכין עד שגומרין אין משיחין בסעודה כדי שלא יבא לידי סכנה ומפני זה אם בא להם יין בתוך המזון כל אחד ואחד מברך לעצמו שאם בירך אחד ועונה העונה אמן בשעת הבליעה יבא לידי סכנה ואין מסתכלין בפני האוכל ולא למנתו שלא לביישו.

ז השמש שעומד לפני המסובין אינו אוכל עמהן ודרך רחמנות הוא ליתן לתוך פיו מכל תבשיל ותבשיל כדי ליישב דעתו ואם נתנו לו יין מברך על כל כוס וכוס שנותנין לו מפני שאין שתייתו תלויה ברצונו אלא ברצונם.

ח יצא אחד מן המסובין להשתין מים נוטל ידו אחת ונכנס דיבר עם חבירו והפליג נוטל שתי ידיו ונכנס אם היו מסובין לשתייה נכנס ויושב במקומו ונוטל ידיו ואחר כך מחזיר פניו לאורחין ולמה נוטל במקומו שמא יאמרו לא נטל ידיו מפני שאין שם אכילה.

ט אין מניחין בשר חי על הפת ואין מעבירין כוס מלא על הפת ואין סומכין את הקערה בפת ואין זורקין את הפת ולא את החתיכות ולא את האוכלין שאין להן קליפין כגון תותים וענבים ותאנים מפני שהן נמאסין ומותר למשוך את היין בצינורות בבתי חתנים וזורקין לפניהם קליות ואגוזים בימות החמה אבל לא בימות הגשמים מפני שנמאסין ואין נוטלין ידיהן ביין בין חי בין מזוג וכן אין מפסידין שאר אוכלין ומשקין דרך בזוי ובעיטה.

י אסור לאורחים ליטול כלום ממה שלפניהם וליתן ביד בנו או בתו של בעל הבית שמא יתבייש בעל הסעודה שהרי אין לו אלא מה שהביא לפניהם ונמצאו הקטנים נוטלים אותם והולכים לא ישלח אדם לחבירו חבית יין ושמן צף על פיה שמא ישלח לו אדם חבית שכולה יין וידמה שהוא שמן ושמן הוא שעל פניה בלבד ויזמן אורחים ויתבייש וכל כל כיוצא בדברים אלו המביאים לידי בושה לבעל הסעודה אסורין.

יא גמרו מלאכול מסלקין את השולחן ומכבדין את המקום שאכלו בו ואח״כ נוטלין את ידיהם שמא ישיירו שם פירורין שיש בהן כזית שאסור להלך בהן ולרחוץ עליהן אבל פירורין שאין בהן כזית מותר לאבדן ביד.

יב הביאו להם מים לנטילה כל שמברך ברכת המזון הוא נוטל ידיו תחלה כדי שלא ישב הגדול וידיו מזוהמות עד שיטול אחר ושאר הסועדין נוטלין ידן בסוף זה אחר זה ואין מכבדין בדבר זה שאין מכבדין בידים מזוהמות ולא בגשרים ולא בדרכים אלא בפתח הראוי למזוזה ובשעת כניסה.

יג גמרו ליטול ידיהן ונגבו ידיהן וברכו ברכת המזון והביאו את המוגמר מי שבירך ברכת המזון הוא מברך על המוגמר וכולן עונין אמן.

יד אם היה שם יין מביאין כוס מחזיק רביעית או יתר על רביעית ומביאין בשמים ואוחז את היין בימינו ואת הבשמים בשמאלו ומברך ברכת המזון ואחר כך מברך על היין ואחר כך מברך על הבשמים אם היו הבשמים שמן ערב וכיוצא בו טחו בראש השמש ואם היה השמש תלמיד חכם טחו בכותל כדי שלא יצא מבושם לשוק.

טו אף ע״פ שאין ברכת המזון צריכה יין אם בירך על היין כמנהג שאמרנו צריך שידיח כוס של ברכה מבפנים ולשטוף אותו מבחוץ וימלאנו יין חי וכיון שהגיע לברכת הארץ נותן לתוכו מעט מים כדי שיהא ערב לשתיה ואין משיחין על כוס של ברכת המזון אלא הכל שותקים עד שתכלה ברכת המזון וברכת היין וישתו.

פרק ח

א כל פירות האילן מברכין עליהן בתחלה בורא פרי העץ ולבסוף בורא נפשות רבות חוץ מחמשת המינין הכתובין בתורה והם ענבים ורמונים ותאנים וזיתים ותמרים שהוא מברך עליהן בסוף ברכה אחת מעין שלש ועל פירות הארץ והירקות מברכין עליהן בתחלה בורא פרי האדמה ולבסוף בורא נפשות רבות דברים שאין גידולן מן הארץ כגון בשר וגבינה ודגים וביצים ומים וחלב ודבש וכיוצא בהן בתחלה מברך שהכל ולבסוף בורא נפשות רבות והשותה מים שלא לרוות צמאו אינו טעון ברכה לא לפניו ולא לאחריו.

ב הסוחט פירות והוציא מהן משקין מברך עליהן בתחלה שהכל ולבסוף בורא נפשות חוץ מן הענבים והזיתים שעל היין הוא מברך בורא פרי הגפן ולבסוף ברכה אחת מעין שלש ועל השמן בתחלה הוא מברך בורא פרי העץ בד״א שהיה חושש בגרונו ושתה מן השמן עם מי השלקות וכיוצא בהן שהרי נהנה בשתייתו אבל אם שתה השמן לבדו או שלא היה חושש בגרונו מברך עליו שהכל שהרי לא נהנה בטעם השמן.

ג פירות או ירקות שדרכן להאכל חיים אם בשלן או שלקן מברך עליהן בתחלה שהכל ולבסוף בורא נפשות וירקות שדרכן להאכל שלוקין כגון כרוב ולפת אם אכלן חיין מברך עליהן בתחלה שהכל ולבסוף בורא נפשות רבות ואם בשלן או שלקן מברך עליהן בורא פרי האדמה ולבסוף בורא נפשות רבות דברים שדרכן להאכל חיין ומבושלין אכלן בין חיין בין מבושלין מברך עליהן בתחלה ברכה הראויה להן אם היו פירות עץ מברך בורא פרי העץ ואם היו פירות האדמה או ירקות מברך בורא פרי האדמה.

ד ירקות שדרכן להשלק שלקן מברך על מי שלק שלהן בורא פרי האדמה והוא ששלקן לשתות מימיהן שמימי השלקות כשלקות במקום שדרכן לשתותן דבש תמרים מברכין עליו תחלה שהכל אבל תמרים שמעכן ביד והוציא גרעינין שלהן ועשאן כמו עיסה מברך עליהן תחלה בורא פרי העץ ולבסוף ברכה אחת מעין שלש.

ה הקנים המתוקים שסוחטין אותן ומבשלין מימיהן עד שיקפא וידמה למלח כל הגאונים אומרים שמברכין עליו בורא פרי האדמה ומקצתם אמרו בורא פרי העץ וכן אמרו שהמוצץ אותם קנים מברך בורא פרי האדמה ואני אומר שאין זה פרי ואין מברכין עליו אלא שהכל שלא יהיה דבש אלו הקנים שנשתנה על ידי אור גדול מדבש תמרים שלא נשתנהע״יהאור ומברכין עליו שהכל.

ו הקור והוא ראש הדקל שהוא כמו עץ לבן מברך עליו בתחלה שהכל קפרס של צלף מברך עליו בורא פרי האדמה מפני שאינו פרי והאביונות של צלף הן הפרי שהן כצורות תמרים דקים קטנים מברך עליהן בורא פרי העץ.

ז הפלפלין והזנגביל בזמן שהן רטובין מברך עליהן בורא פרי האדמה אבל יבשין אין טעונין ברכה לא לפניהם ולא לאחריהם מפני שהן תבלין ואינו אוכל וכן אוכלין שאין ראויין לאכילה ומשקין שאינן ראויין לשתייה אינן טעונין ברכה לא לפניהן ולא לאחריהן.

ח הפת שעיפשה והיין שהקרים ותבשיל שעברה צורתו והנובלות שהן פגין והשכר והחומץ והגובאי והמלח והכמהין והפטריות על כולן מברך תחלה שהכל וכל המברכין לפניו שהכל לאחרונה מברך בורא נפשות וכל הטעון ברכה לאחריו טעון ברכה לפניו.

ט שמרים שנתן עליהם שלשה והוציא מהן ארבעה מברך עליהן בורא פרי הגפן שזה יין מזוג הוא הוציא פחות מארבעה אע״פ שיש בהם טעם יין מברך עליהן שהכל תחלה.

י בירך על פירות האילן בורא פרי האדמה יצא ועל פירות האדמה בורא פרי העץ לא יצא ועל כולם אם בירך שהכל יצא ואפי׳ על הפת ועל היין.

יא לקח כוס של שכר בידו והתחיל הברכה על מנת לומר שהכל וטעה ואמר בורא פרי הגפן אין מחזירין אותו וכן אם היו לפניו פירות הארץ והתחיל הברכה על מנת לומר בורא פרי האדמה וטעה ואמר בורא פרי העץ אין מחזירין אותו וכן אם היה לפניו תבשיל של דגן ופתח על מנת לומר בורא מיני מזונות וטעה ואמר המוציא יצא מפני שבשעה שהזכיר את השם והמלכות שהן עיקר הברכה לא נתכוון אלא לברכה הראויה לאותו המין והואיל ולא היה בעיקר הברכה טעות אף על פי שטעה בסופה יצא ואין מחזירין אותו.

יב כל הברכות האלו אם נסתפק לו בהם אם בירך או לא בירך אינו חוזר ומברך לא בתחלה ולא בסוף מפני שהן מדברי סופרים שכח והכניס אוכלין לתוך פיו בלא ברכה אם היו משקין בולען ומברך עליהן בסוף ואם היו פירות שאם זרקן ימאסו כגון תותים וענבים מסלקן לצד אחד ומברך ואח״כ בולען ואם אינן נמאסין כגון פולים ואפונים פולטן מפיו עד שיברך ופיו פנוי ואחר כך אוכל.

יג היו לפניו מינין הרבה אם היו ברכותיהן שוות מברך על אחת מהם ופוטר את השאר ואם אין ברכותיהם שוות מברך על כל אחת מהן ברכה הראויה לו ואי זה מהם שירצה להקדים מקדים ואם אינו רוצה בזה יותר מזה אם יש ביניהם אחד משבעת המינים עליו הוא מברך תחלה וכל הקודם בפסוק קודם בברכה והשבעה הן האמורים בפסוק זה ארץ חטה ושעורה וגפן ותאנה ורמון ארץ זית שמן ודבש ודבש זה הוא דבש תמרים והתמרים קודמין לענבים שהתמרים שני לארץ והענבים שלישי לארץ.

יד ברכה אחת שהיא מעין שלש של חמשת המינין של פירות ושל יין היא של מיני הדגן אלא שעל הפירות הוא אומר על העץ ועל פרי העץ ועל תנובת השדה ועל ארץ חמדה וכו׳ ועל היין הוא אומר על הגפן ועל פרי הגפן וחותם בשתיהן על הארץ ועל הפירות ואם היה בארץ ישראל חותם על הארץ ועל פירותיה ויש מי שמוסיף בברכה שמעין שלש קודם חתימה כי אל טוב ומטיב אתה שהוא מעין ברכה רביעית ויש מי שאמר שלא תיקנו ברכה רביעית אלא בברכת המזון בלבד.

טו שתה יין ואכל תמרים ואכל תבשיל של חמשת מיני דגן מברך באחרונה ברוך אתה יי׳ אלהינו מלך העולם על המחיה ועל הכלכלה ועל הגפן ועל פרי הגפן ועל העץ ועל פרי העץ ועל תנובת השדה ועל ארץ חמדה וכו׳ וחותם ברוך אתה יי׳ על הארץ ועל המחיה ועל הפירות.

טז אבל אם אכל בשר ושתה יין מברך בסוף על זה בפני עצמו ועל זה בפני עצמו אכל תאנים או ענבים ותפוחים ואגסים וכיוצא בהן מברך בסוף ברכה אחת מעין שלש והיא כוללת הכל מפני שכולן פירות העץ וכן כל כיוצא בזה.

פרק ט

א כשם שאסור לאדם ליהנות במאכל או במשקה קודם ברכה כך אסור לו ליהנות בריח טוב קודם ברכה וכיצד מברך על ריח טוב אם היה זה שיש להריח עץ או מין עץ מברך בורא עצי בשמים ואם היה עשב או מין עשב מברך בורא עשבי בשמים ואם לא היה מן העץ ולא מן האדמה כגון המור שהוא מן החיה מברך בורא מיני בשמים ואם היה פרי הראוי לאכילה כגון אתרוג או תפוח מברך שנתן ריח טוב בפירות ועל הכל אם אמר בורא מיני בשמים יצא.

ב אין מברכין על המוגמר עד שתעלה תמרתו וכיצד מברכין עליו אם היה זה הנשרף שנתן ריח מעץ מברכין בורא עצי בשמים ואם היה עשב עשבי בשמים ואם היה ממין חיה וכיוצא בה מברך עליו בורא מיני בשמים.

ג שמן של אפרסמון וכיוצא בו מברך עליו בורא שמן ערב אבל שמן זית שכבשו או שטחנו עד שחזר ריחו נודף מברך עליו בורא עצי בשמים שמן שבשמו כעין שמן המשחה מברך עליו בורא מיני בשמים הביאו לפניו שמן והדס מברך על ההדס ופוטר את השמן מפני שברכה אחת לשתיהן והוא עצי בשמים.

ד היו לפניו בושם שהוא עץ ובושם שהוא עשב אין ברכה אחת מהן פוטרת את חבירו אלא מברך על זה לעצמו ועל זה לעצמו הביאו לפניו יין ושמן אוחז יין בימינו ושמן בשמאלו ומברך על היין ושותהו וחוזר ומברך על השמן ומריח בו וטחו בראש השמש ואם היה השמש תלמיד חכם טחו בכותל.

ה דבר שהוא ספק אם מן העץ אם מן האדמה מברך עליו בורא מיני בשמים בושם שעירבו הרוכל ממינין הרבה מברך עליו בורא מיני בשמים נכנס לחנותו של בושם שיש בה מינין הרבה מברך עליו בורא מיני בשמים אם ישב שם כל היום כולו אינו מברך אלא אחת נכנס ויצא נכנס ויצא מברך על כל פעם ופעם.

ו השושנה וחלפי המים מברכין עליהן בורא עצי בשמים נרגיס של גינה בורא עצי בשמים ושל שדה בורא עשבי בשמים הורד ומי הורד והלבונה והמסטכי וכיוצא בהן בורא עצי בשמים.

ז שלשה מיני ריח טוב אין מברכין עליהן ואלו הן ריח טוב שאסור להריח בו וריח טוב שעשוי להעביר ריח רע וריח טוב שלא נעשה להריח בעצמו של ריח זה.

ח כיצד בשמים של עכו״ם ובשמים של ערוה מן העריות אין מברכין עליהן לפי שאסור להריח בהן בשמים של מתים ובשמים של בית הכסא ושמן העשוי להעביר את הזוהמא אין מברכין עליהן לפי שנעשו להעביר ריח רע מוגמר שמגמרין בו את הכלים ואת הבגדים אין מברכין עליהן לפי שלא נעשה להריח בעצמו של מוגמר וכן המריח בבגדים שהן מוגמרים אינו מברך לפי שאין שם עיקר בושם אלא ריח בלא עיקר.

ט בשמים של מסיבה של עכו״ם אין מברכין עליהם שסתם מסיבת עכו״ם לעכו״ם היה מהלך חוץ לכרך והריח ריח טוב אם רוב העיר עכו״ם אינו מברך ואם רוב ישראל מברך נתערב ריח שמברכין עליו בריח שאין מברכין עליו הולכין אחרי הרוב.

פרק י

א ברכות אחרות ודברים אחרים הרבה שאין בהן פתיחה ולא חתימה תיקנו חכמים דרך שבח והודיה להקב״ה כמו ברכות התפלה שכבר כתבנום ואלו הן הבונה בית חדש והקונה כלים חדשים בין יש לו כיוצא בהן בין אין לו מברך ברוך אתה יי׳ אלהינו מלך העולם שהחיינו וקיימנו והגיענו לזמן הזה.

ב וכן הרואה את חבירו לאחר שלשים יום מברך שהחיינו ואם ראהו לאחר שנים עשר חדש מברך ברוך אתה יי׳ מחיה המתים הרואה פרי המתחדש משנה לשנה בתחלת ראייתו מברך שהחיינו.

ג שמע שמועה טובה מברך ברוך אתה יי׳ אלהינו מלך העולם הטוב והמטיב שמע שמועה רעה מברך ברוך דיין האמת וחייב אדם לברך על הרעה בטוב נפש כדרך שמברך על הטובה בשמחה שנאמר ואהבת את יי׳ אלהיך וגו׳ ובכל מאדך ובכלל אהבה היתירה שנצטוינו בה שאפילו בעת שייצר לו יודה וישבח בשמחה.

ד הגיעה אליו טובה או ששמע שמועה טובה אף על פי שהדברים מראין שטובה זו תגרום לו רעה מברך הטוב והמטיב וכן אם נגעה אליו רעה או שמע שמועה רעה אע״פ שהדברים מראים שרעה זו גורמת לו טובה מברך דיין האמת שאין מברכין על העתיד להיות אלא על מה שאירע עתה.

ה ירדו גשמים רבים אם יש לו שדה מברך שהחיינו ואם היתה שלו ושל אחרים מברך הטוב והמטיב ואם אין לו שדה מברך מודים אנחנו לך יי׳ אלהינו על כל טפה וטפה שהורדת לנו ואילו פינו מלא כו׳ עד הן הם יודו וישבחו ויברכו את שמך מלכנו ברוך אתה יי׳ אל רוב ההודאות והתשבחות.

ו מאימתי מברכין על הגשמים משירבה המים על הארץ ויעלו אבעבועות מן המטר על פני המים וילכו האבעבועות זה לקראת זה.

ז אמרו לו מת אביו וירשהו אם יש עמו אחין מברך בתחלה דיין האמת ואח״כ הטוב והמטיב ואם אין עמו אחים מברך שהחיינו קצרו של דבר כל דבר טובה שהיא לו ולאחרים מברך הטוב והמטיב וטובה שהיא לו לבדו מברך שהחיינו.

ח ארבעה צריכין להודות חולה שנתרפא וחבוש שיצא מבית האסורים ויורדי הים כשעלו והולכי דרכים כשיגיעו לישוב וצריכין להודות בפני עשרה ושנים מהם חכמים שנאמר וירוממוהו בקהל עם ובמושב זקנים יהללוהו וכיצד מודה וכיצד מברך עומד ביניהן ומברך ברוך אתה יי׳ אלהינו מלך העולם הגומל לחייבים טובות שגמלני כל טוב וכל השומעין אומרים שגמלך טוב הוא יגמלך סלה.

ט הרואה מקום שנעשו נסים לישראל כגון ים סוף ומעברות הירדן אומר ברוך אתה יי׳ אלהינו מלך העולם שעשה נסים לאבותינו במקום הזה וכן כל מקום שנעשו בו נסים לרבים אבל מקום שנעשה בו נס ליחיד אותו היחיד ובנו ובן בנו מברך ברוך אתה יי׳ אלהינו מלך העולם שעשה לי נס במקום הזה או שעשה נס לאבותי במקום הזה הרואה גוב אריות וכבשן האש שהושלך בו חנניה מישאל ועזריה מברך ברוך אתה יי׳ אלהינו מלך העולם שעשה נס לצדיקים במקום הזה הרואה מקום שעובדין בו עכו״ם מברך ברוך אתה יי׳ אלהינו מלך העולם שנתן ארך אפים לעוברי רצונו מקום שנעקרה ממנו עכו״ם אם בארץ ישראל הוא מברך שעקר עכו״ם מארצנו ואם בחוץ לארץ הוא מברך שעקר עכו״ם ממקום הזה ואומר בשתיהן כשם שעקרת ממקום זה כך תעקר מכל מקומות ותשיב לב עובדיהם לעבדך.

י הרואה בתי ישראל ביישובן מברך ברוך אתה יי׳ אלהינו מלך העולם מציב גבול אלמנה בחרבנן אומר ברוך דיין האמת הרואה קברי ישראל מברך ברוך אתה יי׳ אלהינו מלך העולם אשר יצר אתכם בדין ודן אתכם בדין וכלכל אתכם בדין והמית אתכם בדין והוא עתיד להקים אתכם בדין לחיי העולם הבא ברוך אתה יי׳ מחיה המתים.

יא הרואה ת״ר אלף אדם כאחד אם עכו״ם הם אומר בושה אמכם מאד חפרה יולדתכם הנה אחרית גוים מדבר ציה וערבה ואם ישראל הם ובארץ ישראל אומר ברוך אתה יי׳ אלהינו מלך העולם חכם הרזים הרואה מחכמי אומות העולם אומר ברוך אתה יי׳ אלהינו מלך העולם שנתן מחכמתו לבשר ודם חכמי ישראל מברך שנתן מחכמתו ליראיו מלכי ישראל אומר שנתן מכבודו ומגבורתו ליראיו מלכי אומות העולם מברך שנתן מכבודו לבשר ודם.

יב הרואה את הכושי ואת המשונין בצורת פניהן או באיבריהם מברך ברוך אתה יי׳ אלהינו מלך העולם משנה את הבריות הרואה סומא או קיטע ומוכה שחין ובוהקנין וכיוצא בהן מברך ברוך אתה יי׳ אלהינו מלך העולם דיין האמת ואם נולדו כן ממעי אמן מברך משנה את הבריות הרואה את הפיל ואת הקוף ואת הקיפוף אומר ברוך משנה את הבריות.

יג הרואה בריות נאות ומתוקנות ביותר ואילנות טובות מברך שככה לו בעולמו היוצא לשדות או לגנות ביומי ניסן וראה אילנות פורחות וניצנים עולים מברך ברוך אתה יי׳ אלהינו מלך העולם שלא חיסר בעולמו כלום וברא בו בריות טובות ואילנות טובות ונאות כדי ליהנות בהן בני אדם.

יד על הרוחות שנשבו בזעף ועל הברקים ועל הרעמים ועל קול ההברה שתשמע בארץ כמו ריחיים גדולים ועל האור שבאויר שיראו כאלו הם כוכבים נופלים ורצים ממקום למקום או כמו כוכבים שיש להם זנב על כל אחד מאלו מברך ברוך שכחו וגבורתו מלא עולם ואם רצה מברך עושה בראשית.

טו על ההרים ועל הגבעות על הימים ועל המדברות ועל הנהרות אם ראה אחת מהן משלשים יום לשלשים יום מברך עושה בראשית הרואה את הים הגדול משלשים יום לשלשים יום או יותר מברך ברוך אתה יי׳ אלהינו מלך העולם שעשה את הים הגדול.

טז הרואה קשת בענן מברך ברוך אתה יי׳ אלהינו מלך העולם זוכר הברית ונאמן בבריתו וקיים במאמרו הרואה לבנה בחדושה מברך ברוך אתה יי׳ אלהינו מלך העולם אשר במאמרו ברא שחקים וברוח פיו כל צבאם חק וזמן נתן להם שלא ישנו את תפקידם ששים ושמחים לעשות רצון קוניהם פועלי אמת ופעולתם צדק וללבנה אמר שתתחדש עטרה תפארת לעמוסי בטן שהם עתידין להתחדש כמותה ולפאר ליוצאם על כבוד מלכותו ועל כל מה שברא ברוך אתה יי׳ מחדש החדשים.

יז וצריך לברך ברכה זו מעומד שכל המברך על החדש בזמנו כאילו הקביל פני השכינה אם לא בירך עליה בליל הראשון מברך עליה עד ששה עשר יום בחדש עד שתמלא פגימתה.

יח הרואה את החמה ביום תקופת ניסן של תחלת המחזור של שמונה ועשרים שנה שהתקופה בתחלת ליל רביעי כשרואה אותה ביום רביעי בבקר מברך ברוך עושה בראשית וכן כשתחזור הלבנה לתחלת מזל טלה בתחלת החדש ולא תהיה נוטה לא לצפון ולא לדרום וכן כשיחזור כל כוכב וכוכב מחמשת הכוכבים הנשארים לתחלת מזל טלה ולא יהיה נוטה לא לצפון ולא לדרום וכן בכל עת שיראה מזל טלה עולה מקצה המזרח על כל אחד מאלו מברך עושה בראשית.

יט הרואה בתי עכו״ם בישובן אומר בית גאים יסח יי׳ בחורבנן אומר אל נקמות יי׳ אל נקמות הופיע ראה קברי עכו״ם אומר בושה אמכם מאד וגו׳.

כ הנכנס למרחץ אומר יהי רצון מלפניך יי׳ אלהי שתכניסני לשלום ותוציאני לשלום ותצילני מזה ומכיוצא בזה לעתיד לבא וכשיצא מן המרחץ אומר מודה אני לפניך יי׳ אלהי שהצלתני מן האור וכו׳.

כא הנכנס להקיז דם אומר יהי רצון מלפניך יי׳ אלהי שיהא עסק זה לי לרפואה כי רופא חנם אתה וכשיצא אומר ברוך אתה יי׳ רופא חולים.

כב ההולך למוד גורנו אומר יהי רצון מלפניך יי׳ אלהי שתשלח ברכה במעשה ידי התחיל למוד אומר ברוך השולח ברכה בכרי זה מדד ואחר כך ביקש רחמים הרי זו תפלת שוא וכל הצועק לשעבר הרי זו תפלת שוא.

כג הנכנס לבית המדרש אומר יהי רצון מלפניך יי׳ אלהי שלא אכשל בדבר הלכה שלא אומר על טהור טמא ועל טמא טהור ולא על מותר אסור ולא על אסור מותר ולא אכשל בדבר הלכה וישמחו בי חבירי ואל יכשלו חבירי ואשמח בהם.

כד וביציאתו מבית המדרש אומר מודה אני לפניך יי׳ אלהי ששמת חלקי מיושבי בית המדרש ולא שמת חלקי מיושבי קרנות שאני משכים והם משכימים אני משכים לדברי תורה והם משכימים לדברים בטלים אני עמל והם עמלין אני עמל לדברי תורה ומקבל שכר והם עמלין ואין מקבלין שכר אני רץ והם רצים אני רץ לחיי העולם הבא והם רצים לבאר שחת.

כה הנכנס לכרך אומר יהי רצון מלפניך יי׳ אלהי שתכניסני לכרך זה לשלום ואם נכנס בשלום אומר מודה אני לפניך יי׳ אלהי שהכנסתני לשלום וכשיבקש לצאת אומר יהי רצון מלפניך יי׳ אלהי שתוציאני מכרך זה לשלום ואם יצא בשלום אומר מודה אני לפניך יי׳ אלהי שהוצאתני מכרך זה לשלום וכשם שהוצאתני לשלום כך תוליכני לשלום ותצעידני לשלום ותסמכני לשלום ותצילני מכף אויב ואורב בדרך.

כו כללו של דבר לעולם יצעק אדם על העתיד לבא ויבקש רחמים ויתן הודיה על מה שעבר ויודה וישבח כפי כחו וכל המרבה להודות את יי׳ ולשבחו תמיד הרי זה משובח.

פרק יא

א כל הברכות כולן פותח בהם בברוך וחותם בהם בברוך חוץ מברכה אחרונה של קריאת שמע וברכה הסמוכה לחבירתה וברכת הפירות והדומה לה וברכת עשיית המצות ומאלו הברכות שאמרנו שהן דרך שבח והודיה יש מהן פותח בברוך ואינו חותם בברוך ויש מהן שהוא חותם בברוך ואינו פותח בברוך אלא מעט מברכת המצות כגון ברכת ספר תורה ורואה קברי ישראל מאלו שהן דרך שבח והודייה אבל שאר ברכות המצות כולן פותח בהן בברוך ואינו חותם.

ב יש מצות עשה שאדם חייב להשתדל ולרדוף עד שיעשה אותה כגון תפילין וסוכה ולולב ושופר ואלו הן הנקראין חובה לפי שאדם חייב על כל פנים לעשות ויש מצוה שאינה חובה אלא דומין לרשות כגון מזוזה ומעקה שאין אדם חייב לשכון בבית החייב מזוזה כדי שיעשה מזוזה אלא אם רצה לשכון כל ימיו באהל או בספינה ישב וכן אינו חייב לבנות בית כדי לעשות מעקה וכל מצות עשה שבין אדם למקום בין מצוה שאינה חובה בין מצוה שהיא חובה מברך עליה קודם לעשייתה.

ג וכן כל המצות שהן מדברי סופרים בין מצוה שהיא חובה מדבריהם כגון מקרא מגילה והדלקת נר בשבת והדלקת נר חנוכה בין מצות שאינן חובה כגון עירוב ונטילת ידים מברך על הכל קודם לעשייתן אשר קדשנו במצותיו וצונו לעשות והיכן צונו בתורה שכתוב בה אשר יאמרו לך תעשה נמצא ענין הדברים והצען כך הוא אשר קדשנו במצותיו שציוה בהן לשמוע מאלו שצונו להדליק נר של חנוכה או לקרות את המגילה וכן שאר כל המצות שמדברי סופרים.

ד ולמה אין מברכין על נטילת ידים באחרונה מפני שלא חייבו בדבר זה אלא מפני הסכנה ודברים שהם משום סכנה אין מברכין עליהם הא למה זה דומה למי שסינן את המים ואח״כ שתה בלילה מפני סכנת עלוקה שאינו מברך וצונו לסנן את המים וכן כל כיוצא בזה.

ה העושה מצוה ולא בירך אם מצוה שעדיין עשייתה קיימת מברך אחר עשייה ואם דבר שעבר הוא אינו מברך כיצד הרי שנתעטף בציצית או שלבש תפילין או שישב בסוכה ולא בירך תחלה חוזר ומברך אחר שנתעטף אשר קדשנו במצותיו וצונו להתעטף בציצית וכן מברך אחר שלבש להניח תפילין ואחר שישב לישב בסוכה וכן כל כיוצא באלו.

ו אבל אם שחט בלא ברכה אינו חוזר אחר שחיטה ומברך אשר קדשנו במצותיו וצונו על השחיטה וכן אם כסה הדם בלא ברכה או הפריש תרומה ומעשרות או שטבל ולא בירך אינו חוזר ומברך אחר עשייה וכן כל כיוצא בזה.

ז אין לך מצוה שמברכין אחר עשייתה אלא טבילת הגר בלבד שאינו יכול לומר אשר קדשנו במצותיו וצונו שעדיין לא נתקדש ולא נצטוה עד שיטבול לפיכך אחר שיטבול מברך על הטבילה מפני שהיה דחוי מעיקרו ולא היה ראוי לברך.

ח כל מצוה שעשייתה היא גמר חיובה מברך בשעת עשייה וכל מצוה שיש אחר עשייתה צווי אחר אינו מברך אלא בשעה שעושה הצווי האחרון כיצד העושה סוכה או לולב או שופר או ציצית או תפילין או מזוזה אינו מברך בשעת עשייה אשר קדשנו במצותיו וצונו לעשות סוכה או לולב או לכתוב תפילין מפני שיש אחר עשייתו צווי אחר ואימתי מברך בשעה שישב בסוכה או כשינענע הלולב או כשישמע קול השופר או כשיתעטף בציצית ובשעת לבישת תפילין ובשעת קביעת מזוזה אבל אם עשה מעקה מברך בשעת עשייה אשר קדשנו במצותיו וצונו לעשות מעקה וכן כל כיוצא בזה.

ט כל מצוה שהיא מזמן לזמן כגון שופר וסוכה ולולב ומקרא מגילה ונר חנוכה וכן כל מצוה ומצוה שהיא קניין לו כגון ציצית ותפילין ומזוזה ומעקה וכן מצוה שאינה תדירה ואינה מצוייה בכל עת שהרי היא דומה למצוה שהיא מזמן לזמן כגון מילת בנו ופדיון הבן מברך עליה בשעת עשייתה שהחיינו ואם לא בירך על סוכה ולולב וכיוצא בהם שהחיינו בשעת עשייה מברך עליהן שהחיינו בשעה שיצא ידי חובתו בהן וכן כל כיוצא בהן.

י אחד העושה מצוה לעצמו ואחד העושה אותה לאחרים מברך קודם עשייתה אשר קדשנו במצותיו וצונו לעשות אבל אינו מברך שהחיינו אלא על מצוה שעושה אותה לעצמו היו לפניו מצות הרבה אינו מברך אשר קדשנו במצותיו וצונו על המצות אלא מברך על כל אחת ואחת בפני עצמה.

יא כל העושה מצוה בין שהיתה חובה עליו בין שאינה חובה עליו אם עשה אותה לעצמו מברך לעשות עשה אותה לאחרים מברך על העשייה.

יב כיצד לבש תפילין מברך להניח תפילין נתעטף בציצית מברך להתעטף ישב בסוכה מברך לישב בסוכה וכן הוא מברך להדליק נר של שבת ולגמור את הלל וכן אם קבע מזוזה לביתו מברך לקבוע מזוזה עשה מעקה לגגו מברך אשר קדשנו במצותיו וצונו לעשות מעקה הפריש תרומה לעצמו מברך להפריש מל את בנו מברך למול את הבן שחט פסחו וחגיגתו מברך לשחוט.

יג אבל אם קבע מזוזה לאחרים מברך על קביעת מזוזה עשה להם מעקה מברך על עשיית מעקה הפריש להם תרומה מברך על הפרשת תרומה מל את בן חבירו מברך על המילה וכן כל כיוצא באלו.

יד עשה המצוה לו ולאחרים כאחד אם היתה מצוה שאינה חובה מברך על העשייה לפיכך הוא מברך על מצות עירוב היתה חובה ונתכוון להוציא עצמו מידי חובה ולהוציא אחרים מברך לעשות לפיכך הוא מברך לשמוע קול שופר.

טו נטל את הלולב מברך על נטילת לולב שכיון שהגביהו יצא ידי חובתו אבל אם בירך קודם שיטול מברך ליטול לולב כמו לישב בסוכה מכאן אתה למד שהמברך אחר שעשה מברך על העשייה אבל נטילת ידים ושחיטה הואיל ובדברי הרשות הן אפילו שחט לעצמו מברך על השחיטה ועל כסוי הדם ועל נטילת ידים וכך הוא מברך על ביעור חמץ בין שבדק לעצמו בין שבדק לאחרים שמשעה שגמר בלבו לבטל נעשית מצות הביעור קודם שיבדוק כמו שיתבאר במקומו.

טז כל דבר שהוא מנהג אע״פשמנהג נביאים הוא כגון נטילת ערבה בשביעי של חג ואין צריך לומר מנהג חכמים כגון קריאת הלל בראשי חדשים ובחולו של מועד של פסח אין מברכין עליו וכן כל דבר שיסתפק לך אם טעון ברכה אם לאו עושין אותו בלא ברכה ולעולם יזהר אדם בברכה שאינה צריכה וירבה בברכות הצריכות וכן דוד אמר בכל יום אברכך :סליק הלכות ברכות.